

MYRTHE VAN DER MEER

PAAZ

the house of books

Alles in dit boek is op waarheid gebaseerd, maar in verband met de privacy zijn alle personages, achtergronden en gebeurtenissen volledig geanonimiseerd en gefictionaliseerd. Iedere vorm van herkenning berust daarom op toeval.

Copyright tekst © 2012 Myrthe van der Meer en The House of Books, Vianen/Antwerpen
Een uitgave van The House of Books, Vianen/Antwerpen
Deze uitgave is tot stand gekomen door bemiddeling van Sebes & Van Gelderen Literair agentschap, te Amsterdam.
Motto © Herman Finkers, fragment uit 'Hoe heet dat liedje ook alweer? (Een slecht geheugen)' van de cd *Zijn minst beroerde liedjes*.

Omslagontwerp
Bloemendaal & Dekkers/Myrthe van der Meer
Omslagillustratie
Myrthe van der Meer
Opmaak binnenwerk
ZetSpiegel, Best

www.thehouseofbooks.com

ISBN 978 90 443 3667 2
ISBN 978 90 443 3747 1 (e-book)
D/2012/8899/123
NUR 301

All rights reserved.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ieder mens doet in zijn leven wel eens... dingen.
Dingen waarvan hij achteraf zegt: ja, dat had ik anders moeten doen.
Maar ja, dat is wel achteraf. En weet alles maar eens achteraf.
Ik bedoel, als je alles achteraf weet...
Kunst, als je alles achteraf weet.

Herman Finkers, Zijn minst beroerde liedjes

Paaz

Op het eerste gezicht is de afdeling psychiatrie niet anders dan de andere afdelingen van het ziekenhuis: je komt er met een probleem binnen en je gaat er al dan niet genezen weer weg.

Zo ga je als je je arm gebroken hebt naar de Eerste Hulp, je vertelt de dokter wat er gebeurd is, waar het pijn doet, en wacht dan op zijn diagnose. De dokter doet onderzoek, stelt een paar vragen en zegt: 'Je arm is inderdaad gebroken. Dat wordt zes weken gips, maar als je het rustig aandoet en hem niet al te zwaar belast, dan ben je over een maand of twee weer helemaal de oude.'

Op een paaz gebeurt op het eerste gezicht precies hetzelfde: je gaat er met het psychische equivalent van een gebroken arm naartoe, je vertelt de dokter wat er gebeurd is, waar het pijn doet, en wacht dan op zijn oordeel. Het verschil is dat terwijl jij je in gedachten al voorbereidt op een paar weken gips, de dokter je na zijn onderzoek ernstig aankijkt en zegt: 'Dit is geen arm, maar een been.'

En dan begint het omdenken.

Werk

Over drie uur begint de vakantie.

Ik leun achterover in mijn bureaustoel en draai weer in het rond. Onder me kruipt het verkeer zich een infarct rond de kantoorflat. Ik zet me nog een keer af en de kamer, mijn collega en de ramen zwiepen weer voorbij. Over drie uur ben ik vier weken vrij. Vier weken helemaal niets.

‘Is het feest soms al begonnen, Emma?’ zegt Simon als hij de kamer binnenloopt.

‘Yep,’ zeg ik lachend. ‘Wat moet je? Kan ik iets doen?’

‘Jij mocht toch niets meer doen?’ vraagt hij met een frons.

Ik kijk snel naar Felix die tegenover me volledig in beslag genomen wordt door het telefoontje van een auteur die ervan overtuigd is dat zijn boekomslag in precies de verkeerde tint azuurblauw is gedrukt.

Met een opgeluchte grijns wijs ik naar mijn bureau. Naast de stapel afgewezen manuscripten en de calculaties voor de herdrukken liggen de teksten en omslagen voor de nieuwe catalogus, voor me ligt de lijst met boeken die ik net heb aangekocht, in productie zijn of waar de afdeling promotie mee bezig is, en onder op het toetsenbord kleeft de traditionele post-it met mijn inloggegevens en wachtwoord.

Ik steek mijn armen in de lucht, draai nog een keer rond en kijk hem triomfantelijk aan.

‘Oké,’ verzucht hij. ‘Wil je de vormgever van de herdruk dan vragen of hij de maten van het omslag nog eens controleert? Volgens de drukker klopt er namelijk niets van en het moet echt aan zijn computer liggen of anders...’

Ik krijg het gevoel dat ik langzaam gewurgd word.

‘Geen probleem,’ zeg ik en ik trek het printje uit zijn handen voor

hij zich kan bedenken. ‘Ik gooi het mailtje er meteen uit. Anders nog iets?’

‘Dat jij als ik hier straks langskom ook echt weg bent,’ bromt hij goedmoedig. ‘En dat je nog even naar me zwaait voor je vertrekt.’

Ik steek mijn hand op.

‘Straks pas, tuttebel.’

Als Felix de hoorn op de haak legt, kijkt hij me argwanend aan.

‘Wat kwam Simon doen?’

‘Gewoon,’ antwoord ik nonchalant, ‘Even vragen of ik een mailtje kon sturen. Ik ben al bijna klaar.’

‘Jij mocht toch niets nuttigs meer doen? Het enige wat jij nog zou doen is daar zitten en mij vervelen. Jij moet op vakantie.’

Ik kijk hem lachend aan. ‘Felix. Je kunt nu wel een beetje autoritair gaan doen, maar we weten allebei dat niemand daar in deze kamer ook maar iets van gelooft.’

‘Dat bedoel ik,’ zegt hij. ‘Kind, ik ga je missen. Straks zit ik de hele tijd tegen jouw lege bureaustoel aan te kijken.’

‘Dat kan alleen maar een verbetering zijn,’ mompel ik, maar als ik zijn blik opvang, duik ik snel achter mijn computer. Geen cynische opmerkingen meer maken. Zodra ik mijn inbox aanklik, springt er een nieuw bericht open.

‘Moet je horen,’ zeg ik spottend. ‘Mailtje van de bedrijfsarts: als ik niet nu op vakantie zou gaan, dan had hij me per direct naar huis gestuurd!’

‘Ja,’ zegt Felix. ‘Daar ben ik het wel mee eens.’

Ik schud mijn hoofd en gooi de e-mail weg. Ik werk, dus ik leef. Volgende taak. Hoe mail je iemand op een positieve en opbouwende manier dat iedereen helemaal gestoord wordt doordat hij zijn werk niet doet? Ik staar naar de witte muur tegenover me en probeer mijn hoofd met dezelfde leegte te vullen, maar de gedachten beginnen door mijn hersens te krioelen en veranderen de wereld in een verontrustend grijs. Als ik mijn vingers op het toetsenbord leg, voelt het alsof iedere molecuul in mijn lichaam krijsend zo ver mogelijk bij de computer

vandaan probeert te kruipen. Ik klem mijn kiezen op elkaar en mijn vingers kruipen over de toetsen, maar dan is de mail af.

Niet in staat om te werken, ha! Grimmig sluit ik het mailprogramma af. Warrige gedachten beginnen over elkaar heen te buitelen maar ik duw ze weer terug op hun plek. Niet nadenken – vooral niet nadenken! – gewoon doen. Iets doen. Naar het toilet. Als ik de gang in wil lopen, verandert die in een moeras waar ik steeds verder in wegzak. Ik weet met veel moeite langs de muur vooruit te waden, maar als de uitgeefster van het geschiedenisfonds de hoek om komt, spring ik weer in het gelid.

‘Hé, Emma, nog hier? Ik dacht dat je allang weg zou zijn.’

‘Nog drie uur, dan begint de vakantie!’ zeg ik met een schrille lach. Is dit mijn stem?

‘Volgens mij kun je die wel gebruiken. Ga je nog iets leuks doen?’

‘Helemaal niets,’ antwoord ik met een bravoure die ik niet voel. ‘Slapen, luieren, in de zon liggen en alleen een boek lezen als ik dat zelf wil. Heel saai dus.’

‘Klinkt hemels. Als je maar niet aan de uitgeverij denkt, want het wordt weer een gekkenhuis met de nieuwe aanbiedingscatalogus. Ik zie je hier over vier weken weer – geen moment eerder!’

Ik knik, lach en loop verder. Het toilet is leeg. Ik ga op het deksel zitten, laat mijn hoofd tegen de deur vallen en staar klappertandend naar de grijze tegeltjes onder me.

Nog drie uur. Nog drie uur en dan ben ik weg.

Nog drie uur en dan moet ik met vakantie.

Vrijdag

Route 12. Een ziekenhuisgang als alle andere.

Grijs-witte muren, hygiënisch klinkend linoleum op de vloer en dwars door alles heen het zwiigende gebulder van de airconditioning. In deze kaarsrechte gang maken dagelijks honderden levens een onverwachte knik. Links naar de kinderafdeling, verderop rechts naar oncologie, dan de deuren naar specialisten voor alle levensfasen, en wie dat allemaal overleefd heeft, wordt aan het einde rechts beloond met een shortcut naar de afdeling cardiologie.

Wie echter, net als ik, ook deze laatste afslag negeert en met de blik op oneindig de loopbrug betreedt, stapt een compleet andere wereld binnen. De laatste halte van route 12 is de bestemming voor iedereen die niet al eerder het hoekje om is gegaan. Het eindpunt van route 12 is de paaz, de psychiatrische afdeling van het algemeen ziekenhuis.

‘En in tegenstelling tot in de rest van het ziekenhuis, ben je hier op de psychiatrische afdeling geen patiënt, maar cliënt,’ besluit de psychiater tegenover me zijn betoog.

Niet ziek, maar gek, besef ik huilend.

Terwijl hij verder gaat met alle vragen die ik vandaag al twee keer eerder heb beantwoord, onderbreek ik hem voor het eerst. ‘Als je hier geen patiënt bent, dan ben ik dus ook niet ziek?’

Als de psychiater daarop verontruste blikken met mijn vader en de verpleegkundige wisselt, voeg ik eraan toe: ‘En als ik niet ziek ben, word ik hier dan ook niet beter?’

‘Daar kunnen we nu natuurlijk nog geen uitspraak over doen,’ antwoordt hij vriendelijk. ‘Behalve dan dat je nu grote problemen hebt en dat we gaan proberen die hier samen met jou op te lossen. Óf je hier

beter wordt en hoelang dat gaat duren, dat kunnen we nog niet zeggen. Is er nog iets waar je mee zit?’

Nee, dat is het wel zo ongeveer.

Als ik voel hoe na twee dagen huilen de tranen opnieuw mijn blikveld vertroebelen, klamp ik me vast aan de laatste dingen die ik nog zeker weet: het is vrijdag 10 juli, ik heb nog drie weken vakantie, begin augustus ga ik hoe dan ook weer aan het werk en ik heb nog precies twee dagen te leven.

Het linoleum voelt stroef onder mijn schoenen. De verpleegster loopt al pratend met mijn vader voor me uit, staat af en toe stil terwijl ze iets aanwijst en vraagt dan of ik het begrepen heb. Ik knik ja en besef nee. Terwijl we van toilet naar linnenkast naar huiskamer naar recreatieruimte zwerven, leer ik dat al deze plekken in de toekomst waarschijnlijk iets voor me zullen gaan betekenen. Op dit moment zijn het slechts plaatsen waar ik huilend naartoe loop en huilend vandaan kom. Ik loop drie passen achter mezelf en haat me zo verschrikkelijk. Doe normaal! Goed, je voelt je rot, maar zo voel je je al jaren! Hoelang nog voor het eindelijk tot je doordringt dat je je daar net als iedereen gewoon bij neer moet leggen en verder moet gaan met je leven?

Bij de eerste deur in een lange gang staan we weer stil.

‘Dit is de separeer oftewel isoleer,’ zegt de verpleegster met een kloppje op de zware deur. ‘Hier plaatsen we af en toe mensen in om het veilig te houden voor henzelf en hun omgeving. Op dit moment is hij leeg, maar de meeste slaapkamers liggen er zo ver vandaan dat je er sowieso niets van hoort.’

Even verderop opent ze een mintgroene deur.

‘En hier slaap jij.’

Ik lig precies één slaapkamer van de isoleer verwijderd.

De vrouw zegt dat het bed bij het raam voor mij is en ik laat mijn tas erop vallen. Dan wijst ze naar het andere bed. ‘Je kamergenote is er zondagavond weer. Ik denk dat jullie het wel met elkaar kunnen vinden.’

Ik staar naar de spreij op haar bed en bedenk dat ik het niet eens met mezelf kan vinden.

Dan worden mijn vader en ik weer meegenomen, nu naar de ‘huiskamer’, zoals de gemeenschappelijke ruimte heet. De verpleegster zet een log, grijs dienblad voor me op de eettafel en kijkt me vriendelijk aan. Ze hadden al van de crisisdienst gehoord dat er een nieuwe opname aankwam en dus hebben ze een maaltijd van de nachtdienst voor mij apart gehouden. Ik voel me intens schuldig over het feit dat ik andermans eten krijg en schuif huilend de klontjes aardappelpuree van de ene naar de andere kant van het bord.

Terwijl mijn vader netjes de bezoektijden voor me op een post-it schrijft, benadrukt de verpleegster dat bezoek buiten de bezoeken nooit toegestaan is, maar dat mijn vader nu wel even mag blijven tot ik het eten opeb. De meeste patiënten vertrekken toch net voor het weekendverlof en ik zie eruit alsof ik wel wat steun kan gebruiken. Om me heen stromen plukjes patiënten met volle tassen richting het weekend, maar de meesten houden nieuwsgierig hun pas in als ze me zien. Ze stellen zich voor, worden ter plekke door mij vergeten en dan lopen ze door naar de uitgang. Een grijze, Marokkaanse man knijpt me beemoedigend in de schouder.

‘Zo’n mooi meisje, zoveel tranen. Kop op. Morgen is er weer een dag.’

Dat was nou juist het probleem.

De slaapkamer is een bleke combinatie van onbestemd wit gespikkelde muren, twee mintgroene kasten en een groot, grijs prikbord dat boven de hoofdeindes van de twee bedden hangt. Grijs en mintgroen lijken de oorlogskleuren van deze paaz. Waarschijnlijk werkt grijs kalmerend en mintgroen opwekkend, maar voor mij zijn het vooral de kleuren van wurgende eenzaamheid.

Je zou denken dat een diepe depressie de menselijke geest zuivert van jaloezie en andere kleinzielige emoties, maar niets is minder waar, besef ik als ik de enorme hoeveelheid beterschapskaarten boven het bed van mijn buurvrouw zie. Mijn prikbord is een leeg, somber vlak

en zal ook zo blijven aangezien ik de afgelopen jaren mijn sociale leven zó efficiënt heb ingeruild voor mijn werk dat zelfs mijn beste vriendinnen al lang geleden afgehaakt zijn. Werk gaat voor alles. En nu is alles alleen.

Ik pak de stoel die bij het tafeltje staat en schuif die voor het raam. Ineens snak ik naar frisse lucht en ik probeer het raam wat verder open te schuiven, maar het blijkt op slot te zitten. Mijn contact met de buitenwereld is gereduceerd tot een smalle strook van twee centimeter blauwe lucht. Even voel ik een vlaag van paniek opkomen, maar dan verdwijnt ook die.

Ik leg mijn hoofd op de vensterbank en besluit dat als ik dan toch huil, ik dat nu met diep en onvervalst zelfmedelijden mag doen. Ik ben zesentwintig jaar, heb een droombaan als redacteur en heb me het afgelopen jaar zo volledig over de kop gewerkt dat het monster dat depressie heet me nu eindelijk heeft neergehaald. Nu zit ik op de paaz, opgesloten in een zielloos gebouw met ernstig gestoorde mensen en het ergste is: ik hoor erbij.

Een klop op de deur maakt een einde aan alle gedachten die ik daar verder nog over zou kunnen hebben.

‘Je begrijpt dat het hier in de weekenden veel rustiger is dan doordeweeks,’ zegt de zuster terwijl we naar de huiskamer lopen. ‘Je zult de komende dagen dan ook wat minder aanspraak hebben dan normaal.’

‘Dat vind ik niet erg,’ mompel ik. ‘Ik leer liever eerst de paar mensen kennen die er nu zijn, dan volgt maandag wel de rest.’

Ze kijkt me nadenkend aan. ‘Over dat kennismaken; toen ik zei dat de meeste mensen in het weekend naar huis gaan, bedoelde ik dat iedereen die ook maar enigszins weg kan, weggaat. Degenen die achterblijven zijn óf nieuw, óf nog te erg in de war om weg te mogen. De patiënten die je nu tegenkomt zijn dus niet heel... representatief. Ik denk dat je dit weekend vooral jezelf zult moeten vermaken.’

Ik heb geen idee hoe ik dat dan zou moeten doen en dus knik ik

maar. Een lange man met grijs haar vraagt of hij naar buiten mag voor een peuk. De verpleegster draait de tuindeur van het slot, houdt hem open, trekt de deur achter de man dicht en draait hem weer op slot. Buiten is het zonnig.

‘Mag ik ook in de tuin?’ vraag ik bang.

‘Heeft de dokter je vrijheden al besproken?’

‘Wat zijn vrijheden?’

‘Dan denk ik dat je nog even moet wachten.’

Er klopt helemaal niets van. Bij suïcidale mensen denk ik aan totaal vereenzaamde zielen die helemaal niemand meer hebben om zich aan te warmen. Maar ik heb een vriend. Ik heb een relatie met de meest geweldige, fascinerende en onuitstaanbaar onverstoorbare man die ik ken. Het is een wrange grap. Twee mensen houden van elkaar en zijn na drie jaar nog steeds verliefd. Rara, wat klopt er niet?

Een van hen wil dood.

Hoe zeg je in vredesnaam tegen je vriend dat je bent opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis omdat je dood wilt?

Terwijl ik luister hoe zijn telefoon overgaat, kijk ik naar de gaatjes in het plafond van de slaapkamer en hoop dat ik niet ga huilen als ik zijn stem hoor. Of, beter nog, dat ik zijn stem helemaal niet zal horen omdat zijn mobieltje ergens onder in zijn bagage zit en hij niet eens merkt dat ik hem bel. In plaats daarvan neemt hij direct op. Ineens lig ik niet meer in de beklemming van een psychiatrische slaapkamer, maar bevind ik me midden in de levendige chaos van een Grieks busstation.

‘Ha, liefste, kan ik je straks even terugbellen? Ik loop nu met mijn bagage naar de auto, maar ik bel je straks als ik aangekomen ben!’

‘Oké,’ antwoord ik overrompeld.

De verbinding wordt verbroken.

De jaloezie blijft.

Want terwijl in mijn stem de depressie genadeloos doorklonk, hoorde ik bij Sergei opgewonden enthousiasme omdat hij zijn bestemming na

een dag reizen bereikt had. Of liever gezegd: ónze bestemming. Want ik zou meegaan, vier weken lang archeoloogje spelen in de mediterrane zon op de opgraving die hij leidt. Maar drie weken geleden was ik al zo ver heen dat ik wist dat ik niet meer in staat was om me nog in zo'n exotisch avontuur te storten. Nu zit ik op de paaz.

Dan gaat de telefoon. Ik hoor weer zijn opgewekte, vertrouwde stem en begin te huilen.

Huilend herinner ik hem aan dat gevoel dat ik al een tijdje had, dat mijn overspannenheid over was gegaan in een depressie. Ik schaam me als ik vertel dat ik vanochtend zo ver heen was dat mijn vader me naar de huisarts stuurde. Ik verzwijg mijn irritatie over het feit dat de man me de details van mijn zelfmoordplan probeerde te ontfutse-len, want het was mijn plan en ik wilde het als optie achter de hand houden.

Ik vertel hoe de huisarts me doorstuurde naar de crisisdienst en ik van daaruit doorging naar de dienstdoende psychiater van de paaz en dat bij ieder gesprek de artsen ernstiger gingen kijken. Ik voel me een monster als ik eraan toevoeg 'Zie je wel, het was niet iets wat een vakantie wel even zou oplossen', omdat dat zijn argument was om me toch mee te laten gaan.

Ik word bang als ik merk dat ik het woord 'zelfmoord' niet durf uit te spreken. En mijn hart breekt als ik hoor hoe zijn stem steeds zachter, kleiner en kwetsbaarder klinkt.

Uiteindelijk is het stil.

'Ik kom terug,' zegt hij dan hees. 'Ik kan morgen nog een vlucht nemen.'

Even roert er zich iets in mij. Heel diep vanbinnen wil ik gewoon weer wegkruipen in Sergeis armen en de hele wereld vergeten. Maar de rest van mij heeft dat gevoel al verloren en vraagt zich af wat het in vredesnaam zou moeten doen met die al te levendige aanwezigheid van een geliefde. Ik ben vanbinnen al dood.

'Blijf daar maar,' antwoord ik bedachtzaam. 'Je kijkt er al het hele jaar naar uit en ik zit toch in de kliniek, dus hier heb je ook niet veel

aan me. Zorg gewoon dat je over drie weken terug bent, dan wacht ik daar wel op.'

'Ik weet even niet meer wat ik moet zeggen.'

Ik zou willen dat ik de klok een kwartier terug kon zetten, dat ik dit gesprek nooit had gevoerd. Ik wil niet dat mijn vriend zich zorgen maakt, al helemaal niet om mij, ik wil dat hij gelukkig is, vrolijk en onbezorgd studenten uitbuit en archeoloogje speelt. Ik wil dat hij weer lacht.

'Blijkbaar kun je toch niet ongestraft door overspannenheid heen werken,' verzucht ik. 'Nu ben ik dus het haasje. Een paazhaasje.'

Tweeduizend kilometer verderop barst iemand tegen wil en dank in lachen uit en ik luister dankbaar naar dat o zo vertrouwde geluid. Dan gaat het gelach over in gegrinnik en ten slotte in een goedmoedig gemopper.

'Denk je dat ze daar ook iets aan je gevoel voor humor kunnen doen?'

'Die hoop heb ik allang opgegeven,' antwoord ik.

Mijn gevoel voor humor is terminaal.